یادی هێمن

خالید عەسکەری
(بۆکان)

«دڵی شاعیر وەکو ئاوێنە دەچێ
گوڵەکەم تۆ دڵەکەم مەشکێنە
ڕاستە زۆر ناسکە ئەمما کە شکا
وەکو خەنجەر دەبڕێ ئاوێنە»

هەر هۆز و نەتەوەیەک مێژووی ڕابردووی خۆی نەزانێ هەڵەی ڕابردوو دووپات دەبنەوە. هێشتا زۆر گەنج بووم گڕوگاڵی فێربوونی زمانی زگماکی سەرانسوێی خانووچکەی مێشکی داگرتم، دەستی کرد بە سەرەتاتکێ و چاوشارکێ لەگەڵم، ئەوەی بە فارسی دەمخوێند، بە کوردی بیرم لێ دەکردەوە، وشەگەلی ساکار و دژوارم بەپێی توانایی خۆم دەکردە کوردی، لێ دەچوومەوە، تێ هەڵدەچوومەوە تا پلەی سەرەتاییم تەواو کرد و پلەی ناوەندیشم خوێند، بەڵام ئەو باوەڕە بۆم بوو بە هەوێن. لەسەردەمانی لاوەتیمدا نامیلکەیەکی بچووکم دەست کەوت کە ڕووبەرگەکەی بە ڕەسمێکی بەرگ و پیتاک شارستانییەت ڕازابۆوە لەسەری نووسرابوو! هێمن هەواری خاڵی، وەک دەستکەوتێکی بە بایەخ بە شانازییەوە زۆر ڕۆژان بە دڵ دەمخوێندەوە، بە تەواوی مایە و چێژی زمانێکی ڕەوانی کوردیم لێوەرگرت، لەگەڵ تاریک و ڕوون ماڵ لە یەک بووین، لەگەڵ بەرهەمە شیعرییەکانی ئەوەندەی بلێیی نێوانم خۆشە، خۆم ڕانانێم بلێیم شاکارێکم کردووە. ئەوە مامۆستای گەورەی زەمان، هێمن بوو کە مێژووی زمان و ئەدەبی کوردی دەوڵەمەند کرد، ئێستا بە هەزاران کەس لەبەروبووی بەرهەمەکانییەوە کوردی زانن. کەم وا هەیە یەکێک بەرهەمەکانی هێمنی شاعیری خوێندبێتەوە و نەبووبێتە موریدی ئەو مەکتەبە بە نرخەی ئەو جگە لەوەی

هێمن

شاعیرێکی پایەبەرز و نەتەوە پەروەرێکی بەزەبر بوو، وەرگێڕێکی ئەمین و پەخشاننووسێکی کەم وێنە بوو. ئێستاش چل ساڵ پترە کە دەیناسم قەت وانەبووە یاد و بیرەوەریم لەسەر هەواری خاڵی و ساڵی گرانی شێرەژن و یەکەم ڕۆژنامەی کوردی لاچێ. چونکە ئەوەندە لەگەڵ ژیانم تێکەڵاوە، هەر کاتێ چیرۆکی دڵداری حیماسی نەتەوەیی دەبینم، بێ ئاگا دەکەومەوە بیری ئەو خۆشەویستییە. بەرهەمەکانی هێمن مەکتەبێکی گەورەی ڕاهێنانە لە بواری سیاسی و ئازایەتی و پیاوەتی و مەردایەتی و نیشتمانپەروەری، گەل خۆشەویستی، لەسەر ئەو حاڵەڕا ئەو سپاسی ئەمەگی خەڵکەکەی دەکا... بەیت و باوە عیشقی و دڵداری و حیماسییەکان، دیوانە شیعرییەکانی هەموویان داشدارین لە گەلەکەی، ئەو زمانەی ئەو پێی نووسیوە چ لە دیوانە شیعرییەکەیدا چ لە پەخشانەکانیدا بە زمانی زگماکی و ڕەسەنی کوردی ڕاستەوخۆ مۆرکی کوردی پێوە لکاندووە، میدالیای سەرکەوتوویی بە بەرۆکیانەوە دیارە، لام وایە ئەگەر ئەو سەردەمانە پەرەی بە چیرۆک و پەخشانی کوردی بدایە، گەنجینەی ئەدەبی کورد لەوە دەوڵەمەندتر دەبوو. هێمن ودمی دڵنوایی پێ بوو بە تاقە وشەیەک پەخشانێکی دەخولڤاند وەک دەیفەرموی «لە ساڵی گرانیدا ڕۆژێک لە بن دیوارێکی خواروخێچ خۆم لەبەر بەرۆچکە هەڵخستبوو و چیلکەم لە هەردی دەوەژاند، هێشتا خاکەلێوە بوو و وڵات نەخەملیبوو. بیرم لە حاڵی ئەو خەڵکە هەژارە دەکردەوە، چەند منداڵی دێ هاتنە لام یەکیان گوتی: فلان کەس خەریکە ژن بێنێ. ئەو فلانەکەسە پیرە پیاوێکی دڵڕەش و کۆنە گزیرێکی بەدفەڕ بوو. کەس کچی نەدەدایە و بێ ژن مابۆوە. پێکەنیم و گوتم: ئای لەو درۆیە! منداڵ تێکرا وەجواب هاتن، بە پەلەپەل و سوێند و قورئان خواردن گوتیان درۆ ناکەین. ئەو خەریکە کچی ئەو کابرا حەجەمە بکڕێ و لەخۆی مارە بکا. ماشاڵڵا جوانیشە.

– چی، چی بیکڕێ؟!

– بەڵێ، بەڵێ، بیکڕێ و لەخۆی مارە بکا.

وەک فیشەک لە جێی خۆم دەرپەڕیم و منداڵ کەوتنە شوێنم. کە چوومە حەوشەی کابرا، دیتم بۆ خۆی لەسەر کورسییەک دانیشتووە و لاقی هاویشتۆتە سەر لاق و هەروا بزەی سمێلانی دێ. پیرە پیاوێکی کەڵەگەت و تەژە و وشک و ڕەقەڵ، بەڵام بەداروبار لەبن دیوار هەڵترووشکاوە و چوار منداڵی ڕەش و ڕووت و کز و لەجەر لە دەوروبەری کەوتوون. کچێکی باڵابەرز و ئەسمەر و چاووبرۆ جوان، بەڵام لەڕولاوازیش پاڵی وە کۆڵەکەی بێلاکە داوە.

چارەڕەشی و نەگبەت لەو دیمەنە دەباری.

– ها کوێخا ئەوە چییە؟

– قوربان چت لێ وەشارم ئەو کچەم لەو پیرە مەشەدییە کڕیوە.

– کڕیوتە؟ بە چەند؟

– وەڵڵا قوربان بە گران، بە پۆتێک ئارد (زەردە خەنەیەکیشی بۆ کرد).

ئاگرم لە جەرگ بەر بوو، مچورکێکم لە بەری پێوە هات و لە تۆقی سەرم دەرچوو، بەری چاوم تاریک بوو. خەریک بووم بە گژ ئەو پیاوە دڵڕەشەدا بێم، بەڵام پیشم خواردەوە، خۆم ڕاگرت و لە مەشەدیم پرسی: ئەو کچە بۆ دەفرۆشی؟ ملی بەلاوە نا، هەناسەیەکی ساردی هەڵکێشا، ئاوی لەچاوی گەڕا و گوتی: دایکی دوو ڕۆژ پێش لە برسان مرد. بۆ خۆشی کەنەفت بووە هەر بینا سلار بۆوە. دەستی بۆ لای منداڵەکان ڕا داشت و گوتی:

ئەوانەش برسین.
بۆیەی دەفرۆشم تا بۆ خۆی لە برسان نەمرێ و ئەوانیش بژێوی چەند ڕۆژێکیان هەبێ. سەربەسەر بە زێڕم نەدەدا و ئێستا بە ئاردی دەفرۆشم. لە کچەکەم پرسی: تۆ بەو کارە ڕازی؟ مێرد بەو کابرایە دەکەی؟ فرمێسکی بە چاوە جوانەکاندا هاتە خوار، بە شەرمەوە کوتی «نینم ئوشاقلار ئاج دلار».
- چ بکەم منداڵەکان برسین- کوتم ئەگەر خیرۆمەندێک ئەوەندە ئارد بدا بە باوکت هێشتا حازری مێرد بەو کابرا پیرە بکەی؟ بە بێزارییەوە کوتی «یوخ وەڵلا».
- نە بە خودا-.
لەو کەینوبەینەدا ژن و منداڵی ئاوەدانی ئاپۆرەیان لە دەوری من دابوو. لە قسەکانمان نەدەگەیشتن. نەقڵەکەم لە سەرڕا بۆ گێڕانەوە، ژنەکان تێکرا گوتیان: ئەیەڕۆ، چ خێر بوو بۆ کافرستانییە؟ گزیرە پیرەیان تف باران کرد و هەموویان بەغار چوونەوە ماڵی خۆیان ئینسانییەت گەیشتە ئەوپەڕی، دەوڵەمەند و هەژار کەس بەدەستی بەتاڵ نەگەڕاوە. هەریەکە لە قەدەر خۆیان نان، کولێرە، ئاردی گەنم، جۆ، گەنمە شامی، هەرزن، ماش، نۆک، نیسک، تەنانەت برنج و ڕۆن و جلکە کۆنیان لەگەڵ خۆیان هێنا بوو.
زگی منداڵەکانیان تێر کرد و توورەکەی مەشەدییان ئاخنی. ئەو وەختە من لە خۆشیان گریام کە دیم منداڵە قۆشمەکانی دێ کە لەسەر دوو شایی میشێن و جگێن و شێروخەت سەری یەکتریان دەشکاند، بە پەلەپەل و هەلەهەل زارکی کیسە پەڕۆکانیان دەکردەوە و هەرچی قەرەپووڵی هەیانبوو لە مستی پیرە مەشەدییان دەکرد و بۆ خۆیان مافنگی دەمانەوە.
هەستی ئینسانی ئەو کیژ و کوڕانە ئاواتی شەیتانی ئەو دێوەزمە بلەوەزەی کردە بلقی سەرئاو کە مرخی لەو کچۆلە بێ دەرەتانە خۆش کردبوو.
باربووی ئەو ئینسانە ساکار و پاکانە چەند ئەوەندەی ئەو نرخە بوو کە ئەو گورگە پیرە دەیویست ئەو بەرخۆڵە بێ ئازارەی پێ بکڕێ. چەند دڵخۆش بووم کە بە هەموان نەمان هێشت لە گوندە خونجیلانەکەماندا ئینسان بە ئارد سەودا بکرێ».
ئەوە یەکێکە لە هەست کردن بە دەردی گەلەکەی و پشتیوانی لە ئافرەت کە نموونەی دیکەشی زۆرن سەرچاوەی ئاوا ڕوون ژیاندنەوەی بەیت و باو واتا فەرهەنگی نەتەوەکەی بەربەرەکانێ، عەشق و دڵداری ئەفسانەکانی کوردی بەسەدان گەوهەری دیکە لە کوڕ و کارخانەی دەدرەوشێتەوە، چیرۆکە ئەفسانەییەکانی کوردەواری کە پرۆفیسۆر قەناتی کوردۆ و پرۆفیسۆر ئۆسکارمان کۆیان کردۆتەوە و هێمن بەوپەڕی شارەزایی و مامۆستایانە کردوویەتییە فارسی. ئەوەش بەڵگەیەکە بۆ زانینی زمانی فارسی بەوپەڕی ماناوە. منیش وەک قوتابییەکی مەکتەبی هێمنی شاعیر بەکوردی وەرم گێڕاون.

«شنە نەبزێوێ سەری بسکی ڕەشی
کە لەسەر ڕوومەتی ئارامی گرت
گوێ مەدە ئەو قسە کۆنە کە دەڵێ؟
لەشکری کافرە ئیسلامی گرت»